

**ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

Збірник матеріалів

**III Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(3 листопада 2023 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
III Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 3
3 листопада 2023 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2023 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів III Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (3 листопада 2023 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2023. Вип. III. 272 с.

Організаційний комітет:

- Богуш А. М. – дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
- Бабчук О. Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
- Кавиліна Г. К. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
- Булгакова О.Ю. – доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
- Левицька М.І. – методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

3. Загородня Л.П., Тітаренко С.А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу: навч. посіб. 2-ге вид. Суми: Університетська книга, 2010. 319 с.

4. Основи педагогічної творчості та майстерності / за заг. ред. Н.В. Гузій. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 168 с.

ОСОБЛИВОСТІ УЯВЛЕНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРО СВІТ ПРОФЕСІЙ

**Д. психол. н., проф. О. Ю. Булгакова
Магістрантка К. О. Васильєва**

Процес ознайомлення дитини із світом професій є актуальною проблемою сучасності. Проблема самовизначення людини як професійного фахівця є центральним завданням на шляху становлення особистості – від цього залежить майбутнє дитини, то ким вона стане. Витоки зародження професійного самовизначення лежать у дитинстві, та її становлення відбувається протягом усього життя. Ще в дошкільному віці у дитини проявляється схильність до якого-небудь заняття, і ця схильність у майбутньому може перейти у професійну діяльність.

Тому важливо з дошкільного віку знайомити дітей з широкими можливостями професійного світу дорослих, щоб вони мали уявлення про основні професії, особливості професійних дій та якості дорослих. Особливу значимість представляє реалізація роботи педагогів ЗДО, а також, батьків зі збагачення дітей дошкільного віку уявленнями про різноманіття світу професій.

Крім того, занурення дитини у світ професій, рання профорієнтація є важливою ланкою соціальної адаптації дитини, успішним вирішенням професійного самовизначення у майбутньому.

Згідно з Дж. Грінбергом, процес формування уявлень про працю дорослих взаємопов'язаний з рівнем інтелектуального та емоційного розвитку дитини. Цей процес передбачає проходження дитиною трьох стадій, які плавно переходять з однієї в іншу. Так, стадія проходження формування уявлень про працю дорослих у дошкільному віці отримала назву «уявний період». Саме в цей період педагог має можливість здійснювати керівництво становленням здібностей та інтересів, надавати допомогу дитині у пізнанні реальної дійсності, формувати професійні устремління [2].

Відзначимо, що у дитини можна сформувати узагальнені уявлення про необхідність діяльності людини певної професії на основі конкретних уявлень про результативність окремих процесів праці. Наприклад, няня миє посуд – посуд буде чистий, накриває на стіл до обіду – можна сідати їсти. Іншими словами, няня дбає про дітей без батьків. Кухар, коли варить суп, смажить котлети, готує компот – дбає про те, щоб усі були ситі. На основі таких уявлень відбувається формування певного ставлення до людей, які представляють якусь окремо взятую професію, приходить розуміння дбайливого ставлення до результатів їхньої праці.

Необхідно знайомити дітей із працівниками, зі своїми ставленням до праці, формувати ставлення до того, що професії з'явилися у відповідь на потреби людей, слід поступово розширювати уявлення дітей дошкільного віку про професії, використовувати у роботі наочні методи (розгляд ілюстрацій, демонстрацію кінофільмів, показ зразка) у процесі формування поглядів на професії.

Уявлення дітей дошкільного віку про світ професій різні у кожному періоді та характеризуються змінами у бік розширення та ускладнення уявлень у міру дорослішання.

Так, уявлення дітей про світ професій у молодшому дошкільному віці мало диференційовані: деякі професії діти знають лише за назвою чи зовнішніми ознаками (форма одягу, манера поведінки, оцінки оточуючих тощо). У

цьому віці діти погано уявляють, що таке умови роботи, зміст, винагорода, престиж. Дитина молодшого дошкільного віку за своїми віковими можливостями ще не готова до повноцінного виконання трудових дій. У цьому віці діти ще недостатньо розвинені фізично, м'язи слабкі, розвивається координація рухів. Психічні процеси також продовжують свій розвиток: увазі властива нестійкість, воля тільки починає формуватися.

Разом з тим дитині притаманні прагнення до діяльності та самостійності, коли в її лексиконі з'являється фраза «Я – сам», зростає інтерес до всього навколишнього, у тому числі – до дій дорослих. Давно відомо, що кожній дитині властива потреба діяти як дорослий. Однак, далеко не завжди дитина може адекватно задовольнити цю потребу. Причинами цього можуть бути нестача фізичних сил для використання предметів та засобів праці; брак знань та вмінь; відсутність матеріальних умов; заборона дорослого тощо. Звичайно, ці причини усуваються за умови, що дорослий створює матеріальні можливості, знімає заборони, роз'яснює та надає допомогу спочатку. Іншими словами, дорослий створює «зону найближчого розвитку» дитини як суб'єкта праці [5].

Тому всі зусилля педагога мають бути спрямовані у бік виховання самостійності, прищепленню навичок самообслуговування – трудової діяльності, найбільш доступної та посиленої у цьому віці, до підтримці інтересу до діяльності дорослих, завдяки якому у дітей починають формуватися перші уявлення про працю дорослих.

Важливо, щоб дитина правильно сприймала найпростіші трудові процеси, побачила, що праця дорослих найближчого оточення спрямована на турботу про дітей. З цього випливає виховання добрих почуттів до близьких, виховання дбайливого ставлення до предметів, іграшок – результатів праці дорослих. Крім конкретних знань та уявлень дітей про працю, необхідно виховувати повагу до

праці дорослого, розуміння цінності праці дорослих, бажання працювати як дорослий.

Період старшого дошкільного віку характеризується розвитком пізнавальної сфери, удосконаленням інтелектуальної та особистісної сфер, відбувається становлення «Я» позиції. У цьому віці дітей цікавить усе, що пов'язане з навколишнім світом, розширюється їхній кругозір.

Рівень розвитку образного мислення дітей дозволяє перетворювати об'єкт, уявити послідовність взаємодії об'єктів як наочно, а й подумки. Продовжує свій розвиток такий психічний процес, як увага, яка характеризується стійкістю, розподілом, переключення, переходом від мимовільного до довільного.

У цьому віці, через освоєння дій з предметами та порівняння їх з діями дорослого, у дитини відбувається формування уявлень про дорослого, як про зразок. Так, дитина дошкільного віку підходить до «відкриття» світу дорослих. Головною потребою дитини стає входження у світ дорослих, зростає прагнення бути схожим на дорослих, діяти разом із ними. В силу обмежених можливостей (фізичних, психічних) дитина не здатна до виконання функції дорослого, з'являється суперечність, виражена у потребі дитини бути як дорослою і неможливістю це реалізувати. Тим не менш, частково дитина реалізує цю потребу в нових видах діяльності, у тому числі при сюжетно-рольовій грі. Діти починають освоювати соціальні відносини і приходять до розуміння підпорядкованості позицій у різних видах діяльності дорослих.

Старший дошкільний вік. На цьому етапі педагог сприяє формуванню уявлень дітей про роль праці дорослих у житті людей. Діти дізнаються про різні види праці: продуктивне (пошиття одягу, виробництво продуктів харчування, будівництво, сільське господарство) та обслуговувальне (медичне, торгівлю). Про те, що існують різні професії (будівельник, бібліотекар, пілот, фермер, менеджер,

рекламний агент) на основі узагальнення характерних трудових процесів та результатів праці, звертається увага дітей до структури конкретного трудового процесу (його мети і мотиви, матеріали, інструменти, трудові дії, результат). Дітям розповідають про те, яку роль відіграє сучасна техніка, машини та механізми у трудовій діяльності людини, наскільки полегшують її працю підйомний кран, електронні ваги, комп'ютер.

Поступово знання дітей розширюються. У цьому віці діти дізнаються про те, як на одному виробництві працюють люди різних професій, як їхня спільна праця взаємопов'язана. Наприклад, на швейній фабриці, для отримання кінцевого результату – готового одягу – працюють разом модельєр, закрійник, швачка; у будівництві – муляр, монтажник, маляр, шофер.

У цьому віці у дітей формується уявлення про те, де і ким працюють їхні батьки, в чому полягає цінність їхньої праці. Діти дізнаються про те, що таке матеріальне благополуччя сім'ї, бюджет, доходи та витрати [4]. У міру формування уявлень про працю дорослих у дітей відзначається підвищення інтересу до праці, з'являється бажання наслідувати працю дорослих, бути схожими на них.

Так, поступово, діти дошкільного віку на елементарному рівні починають розуміти суспільну значущість праці. Після чого відбувається формування ставлення до своєї практичної діяльності, виникає бажання брати участь у трудовій діяльності. Реалізувати цю потребу можна у рольових іграх, де діти дошкільного віку, наслідують трудові та професійні дії дорослого (граючи, дитина водить машину «як тато», готує їжу «як мама», лікує «як лікар», вчить «як вчителька» тощо), в іграх на побутові та виробничі сюжети.

Формуванню уявлень дітей про працю та професії сприяє спільна діяльність із дорослими. Оскільки батьки, близькі дорослі безпосередньо впливають на розвиток осо-

бистості дитини, важливо залучати їх до організації спільної діяльності, де дорослі та діти виступають у ролі партнерів з праці, що формує моральні якості особистості, позитивне ставлення до праці.

В роботі з формування уявлень дітей дошкільного віку про професії важлива роль відведена вихователю, який повинен знати яким чином методично та грамотно використовувати широкий спектр методів та прийомів для ознайомлення дітей зі світом дорослих (проводити заняття, повсякденні справи, спостерігати, проводити екскурсії, прогулянки, бесіди, зустрічі з людьми різних професій, організовувати ігрову та образотворчу діяльність, читати художні твори, розглядати картини та ілюстрації) [1].

Незважаючи на те, що з кожним днем з'являються нові професії, все ж основа формування уявлень дітей про професії будується на базових, традиційних професіях (наприклад, кухаря, лікаря, водія, продавця). Тільки з опорою на традиційні професії, з урахуванням сформованих і засвоєних первинних уявлень можна формувати складніші, розширені і поглиблені уявлення (наприклад, у тому, різні види праці покликані забезпечувати різні потреби людей).

У процесі освоєння такого узагальнення, при подальшій роботі кожен новий вид професії розглядається саме з цієї позиції, що формує та виховує у дітей правильне ставлення до роботи та до людей, її виконуючим. Наголосимо, що такий рівень умінь здатні освоїти діти старшого дошкільного віку за умови, що ця послідовність реалізується, починаючи з 2-ї молодшої групи [3].

Вивчаючи проблему формування уявлень дошкільнят про професії, вчені визначили низку завдань, які потрібно вирішити. Наприклад такі завдання, як знайомство дітей із професіями з урахуванням вікових особливостей; прищеплення любові до трудових зусиль; формування інтересу до праці та елементарних трудових умінь. Крім цього, необхідно формувати у дітей емоційне ставлення до професій-

ного світу. Для підкріплення цього важливо надати дітям можливість застосування своїх сил у посильних трудових видах діяльності [2].

Якщо дитина освоює вище перелічені завдання до закінчення ЗДО, можна говорити про те, що у нього сформовані ставлення до праці дорослих та про різні професії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22.05.2012 р. № 615.

2. Беленька Г. Зростання дошкільника в праці. Київ: Шк. світ, 2010. 112 с.

3. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огневюк; за наук. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець. Київ: Ун-т імені Б. Грінченка, 2016. 304 с.

4. Петько, Л. В. Виклики ХХІ століття для освітнього простору України. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія*. Серія «Педагогіка»: наук. журн. / Чорном. держ. ун-т імені Петра Могили; ред. кол.: О. П. Мещанінов (голова) та ін. Миколаїв: Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. Т. 303. Вип. 291. С. 10–14.

5. Тернопільська В. І. Взаємини у системі «педагог-вихованець-батьки» як важлива умова соціально-комунікативного розвитку молодших школярів. *Науковий часопис Національного пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова*. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. Вип. 7 (17). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. С. 228–231.